

Міністерство освіти і науки України
Класичний приватний університет

Куявський університет у Влоцлавку

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ЮРИДИЧНІ НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

24–25 червня 2022 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова оргкомітету:

Озаренко В.М. – ректор Класичного приватного університету, доктор наук з державного управління, професор.

Заступник голови:

Покацасва О.В. – перший проректор Класичного приватного університету, доктор юридичних наук, професор.

Члени оргкомітету:

Абакумова Ю.В. – директор Інституту економіки та права Класичного приватного університету, доктор юридичних наук, доцент;

Лукашевич В.Г. – завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики, доктор юридичних наук, професор;

Пальченкова В.М. – професор кафедри конституційного, адміністративного та трудового права Національного університету «Запорізька політехніка», доктор юридичних наук, професор;

Рябчинська О.П. – завідувач кафедри кримінального права Інституту економіки та права Класичного приватного університету, доктор юридичних наук, професор;

Воронова О.В. – завідувач кафедри цивільного, адміністративного та фінансового права Інституту економіки та права Класичного приватного університету, кандидат юридичних наук, доцент;

Макух О.В. – доктор юридичних наук, доцент Інституту економіки та права Класичного приватного університету;

Калайник Н.Г. – доктор педагогічних наук, професор юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заступник голови підкомітету з питань реформування пенітенціарної системи, діяльності органів виконання покарань та пробації Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності;

Крилова О.В. – кандидат юридичних наук, суддя Апеляційного суду Запорізької області;

Рачинський Р.М. – заступник начальника Головного управління ДФС у Запорізькій області;

Вісляєв В.В. – проректор з правової роботи - головний юрисконсульт ректорату Класичного приватного університету; заступник голови комітету адвокатської практики Національної асоціації адвокатів України;

dr Wiesław Pędziak – Cuiavian University in Wloclawek.

Юридичні науки: проблеми та перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 червня 2022 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2022. – 144 с.

ISBN 978-617-554-009-1

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Юридичні науки: проблеми та перспективи», яка відбулась на базі Класичного приватного університету 24–25 червня 2022 р.

УДК 34(063)

ISBN 978-617-554-009-1

© Класичний приватний університет, 2022

ПРИНЦИП RES JUDICATA ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Пільков К. М.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу міжнародного приватного
права та правових проблем євроінтеграції
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Принцип *res judicata* вважається універсальним, визнаним практично у всіх сучасних правових системах світу [3]. На необхідність поваги до нього неодноразово у своїх рішеннях звертав увагу Європейський суд з прав людини (§52 у справі *Ryabykh v. Russia* та § 91 у справі *Svetlana Naumenko v. Ukraine*) [5; 6]. Нібито є всі передумови для того, аби ставитись до цього принципу як до неодмінної складової публічного порядку у будь-якій правовій системі. Водночас, як виявляється, ані на практиці, ані у доктрині процесуальних галузей права про це не стверджується, а у сучасних дослідженнях значенню *res judicata* в цьому аспекті майже не приділено уваги. Така ситуація складається попри те, що від вирішення того, чи є принцип *res judicata* у національних судових процесах, зокрема в господарському та цивільному, складовою публічного порядку, залежить послідовне вирішення практичних питань, пов'язаних з покладенням на суд або на сторони тягара встановлення судових рішень, які становлять *res judicata*.

Натомість в арбітражній практиці і дослідженнях, присвяченим арбітражу, проблемі співвідношення принципу *res judicata* та публічного порядку приділяється значно більша увага з огляду на те, що порушення публічного порядку у більшості правових систем світу, зокрема тих країн, які є учасницями Нью-Йоркської конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року, є підставою для скасування арбітражного рішення та відмови у його визнанні чи наданні дозволу для примусового виконання. При цьому ця підстава для скасування чи недопущення до примусового виконання застосовується судом *ex officio*.

Так, наприклад, практики арбітражу звернули особливу увагу на те, що нещодавно Апеляційний суд Парижу (справа *Marriott International Hotels Inc. V JNAH Development S.A., Paris Court of Appeal, No. 09/13550*) виходив з того, що, з одного боку, *res judicata* є питанням прийнятності позову (у якому застосовується принцип *kompetenz-kompetenz*), яке має

бути вирішене арбітражем, а той факт, що арбітражний суд вирішив продовжити розгляд і вирішення вимог, які вже становили стверджене *res judicata*, не може становити підставу для скасування арбітражного рішення французьким судом [2]. На противагу цьому у Швейцарії Федеральний Верховний Суд у рішенні 2010 року дійшов відмінних висновків, вказавши, що арбітраж порушує процесуальний публічний порядок, якщо приймає рішення всупереч вже прийнятому арбітражному рішенню, яке становить *res judicata* [3]. Отже, навіть попри зацікавленість до цієї проблеми в арбітражній практиці, там вона також далека від вирішення.

У більш ранніх дослідженнях ми вже звертали увагу на те, що принцип *res judicata* спрямований на забезпечення приватного і публічного інтересу. Публічний елемент проявляється у максимі «*interest reipublicae ut sit finis litium*» (лат. «в публічних інтересах, аби судові суперечки не були нескінченними») і був спрямований на забезпечення публічного інтересу завершення суперечки, остаточності та авторитету судового рішення, що побічно також забезпечувало приватний інтерес, який полягав в індивідуальній правовій визначеності [7, с. 20]. Інші дослідники також звертають на це увагу, вказуючи навіть, що *res judicata* має в собі елемент публічного порядку: історична концепція *res judicata* була розроблена для досягнення двох цілей, а саме справедливості у приватній справі та публічного порядку. При цьому «сила та легітимність судів і трибуналів залежить від елемента *res judicata*, який складає публічний порядок» [1].

Однак спрямованість *res judicata* на забезпечення захисту, окрім приватного інтересу у правовій визначеності, також публічного інтересу, не варто ототожнювати з належністю всіх складових механізму реалізації принципу *res judicata* до публічного порядку, а отже вважати підставою для покладення на суд *ex officio* обов'язку забезпечити дію цього принципу.

Автоматично покладення на суд такого обов'язку ми не спостерігаємо в жодній розвиненій правовій системі світу.

Для правових систем загального права, у яких принцип *res judicata* реалізується через естоппель, суд не застосовує наслідки *res judicata* без заяви сторони. Відповідно недопустимість повторного розгляду по суті тієї ж справи в іншому провадженні не становить цінності, яка б досягала рівня публічного порядку.

У країнах континентальної правової традиції підходи різняться. Дослідники визнають, що, наприклад, у Швейцарії *res judicata* може становити частину процесуального публічного порядку. Водночас, вони ж роблять застереження, що безпосередньо таке ставлення до *res judicata* було артикульовано лише стосовно обов'язку арбітражів діяти

послідовно відповідно до своїх власних попередніх рішень у межах однієї справи, про що ми вже згадали, а не стосовно судів. В інших країнах, правові системи яких становлять ядро континентально-правової традиції, зокрема у Франції, Бельгії, Нідерландах, наслідки *res judicata* застосовуються за клопотанням сторони, а не з власної ініціативи суду. Відповідно у Франції *res judicata* не розглядається як складова публічного порядку. Водночас, у Німеччині та Швейцарії суди можуть *ex officio* застосовувати цей принцип [4, с. 15].

Якщо врахувати, що принцип *res judicata* має два аспекти дії, а саме позитивний, який полягає в забезпеченні остаточності та обов'язковості для сторін судового рішення у конкретній справі, та негативний, який реалізується у наступних судових процесах між тими ж сторонами і спрямований на недопущення повторного розгляду вже вирішеної справи, то можна дійти важливих висновків. Особливий публічний інтерес складає саме позитивний аспект дії *res judicata*, саме на ньому зосереджує свою увагу ЄСПЛ, коли вказує на необхідність поваги до принципу. Натомість, негативний аспект дії принципу, через який він реалізується у наступних судових процесах, має становити, перш за все, приватний інтерес. Не йдеться про те, що публічний інтерес в ньому відсутній, однак питання процесуальної економії, яка для держави досягається забезпеченням дії цього принципу у наступних судових процесах, має менше значення, ніж остаточність і обов'язковість судового рішення у тому процесі, в якому його було прийнято. З урахуванням цього, відсутні підстави для покладення на суд обов'язку під час вирішення справи без посилання зацікавленої сторони *ex officio* встановлювати існування рішень, які мають значення *res judicata*.

Література:

1. Boying S. Summary Of Principles For Res Judicata In International Commercial Arbitration. *Hong Kong Lawyer. The Official Journal of the Law Society of Hong Kong*. November 2021. URL: <https://www.hk-lawyer.org/content/summary-principles-res-judicata-international-commercial-arbitration> (дата звернення: 11.06. 2022).

2. Clark J. Res judicata: a question of admissibility to be determined by the tribunal. Published on 03 Nov. 2010. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-503-8160?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-503-8160?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) (дата звернення: 11.06. 2022).

3. Ece Tekin S. Res Judicata: An Analysis for the Sake of Public Policy. *Kluwer Arbitration Blog*. February 24, 2019 URL: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/02/24/res-judicata-an-analysis-for-the-sake-of-public-policy/> (дата звернення: 11.06. 2022).

4. 'Res judicata' and Arbitration. Interim Report. International Commercial Arbitration: Berlin Conference (2004). International Law Association, 2004. 27 p.

5. *Ryabykh v. Russia* App no. 52854/99 (ECtHR, 24 July 2003). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61261> (дата звернення: 11.06. 2022).

6. *Svetlana Naumenko v. Ukraine* App no. 41984/98 (ECtHR, 9 November 2004). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67357> (дата звернення: 11.06. 2022).

7. Пільков К. М. Витоки доктрини «res judicata» у римському праві. *П'яти Таврійські юридичні наукові читання* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15–16 травня 2020 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2020. С. 19–21.

ТРЕТЕЙСЬКЕ СУДОЧИНСТВО У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Толстих А. Б.

*аспірант кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки*

*Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Військовий стан в Україні обумовлює спад економіки та підприємницької діяльності, тим не менш питання врегулювання господарських спорів залишається актуальним за будь-яких обставин. Навантаження на господарські суди продовжує зростати, тож для забезпечення сталого функціонування системи захисту порушених прав та інтересів суб'єктів підприємництва, важливим є розвиток альтернативних способів вирішення спорів.

Однією з перших форм правосуддя, до якої зверталися люди з метою встановлення справедливості, був третейський суд, який і зараз залишається найбільш поширеним інструментом розв'язання спорів в розвинених європейських країнах. Тож тема впровадження третейського судочинства в правову систему України є досить актуальною і нерідко виступає предметом дослідження в науковій літературі. Так, певні аспекти діяльності третейського суду розглядалися такими вченими, як: І. Бут, А. Гаврилшин, В. Козирев, С. Короєд, Ю. Котвяковський, О. Переверзев, Ю. Притика, В. Самохвалов, А. Ткачук та іншими.

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ЮРИДИЧНІ НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

(м. Запоріжжя, 24–25 червня 2022 р.)

Підписано до друку 27.06.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,67. Наклад 100. Замовлення № 0722-103.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
69002, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська 84, оф. 414
Телефони +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.